

sentuju Naopak slová s vysokou frekvenciou v detských prejavoch su vhodným materiálom na tvorbu synonymických cvičení, prispievajúcich k presnosti a variabilite používaných výrazových prostriedkov Cvičenia tvoríme tak, aby sme nielen rozširovali aktívny slovník detí, ale ukázali i rozličné možnosti sémantickú, gramatickú spajateľnosť i spajateľnosť slov v petrifikovaných celkoch Stereotypne sa opakujúce inštrukcie jazykových cvičení typu doplní, vypíš, použi vo vete, utvor, spoj, povedz príklad atď, príznačne pre klasifikačno-opisné vyučovanie, nahrádzame takými úlohami, ktoré produkciu komunikátu začleňujú do prirodzenej komunikácie, zdôrazňujeme komunikačný zámer, adresata prejavu i komunikačnú situáciu

Literatura

HORECKÝ J – BUZASSYOVÁ K – BOSAK J a kol Dynamika slovnej zásoby slovenčiny Bratislava Veda 1989

IHNATKOVA, N a kol K modernizácii vyučovania slovenského jazyka Bratislava SPN 1980

MISTRÍK, J Frekvencia slov v slovenčine Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1969

MISTRÍK, J Vyberova prednáška zo slovenského jazyka Vektory komunikácie Bratislava, Univerzita Komenského 1990

NABELKOVA M Vzťahové adjektíva v slovenčine (Funkčno-semantickej analýza desubstantívnych derivátov) Bratislava Veda 1993

ORAVEC I – BAJZIKOVA, E – FURDIK J Sučasný slovenský spisovný jazyk Morfológia Bratislava, SPN 1988

PRIHODA V Ontogeneze ľudskej psychiky I Praha Statní pedagogické nakladatelství 1963

SLANČOVA D Charakteristika lexiky v reči učiteliek materskej školy In Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny Bratislava, Veda 1995, s 101–115

Slovotvorná štruktúra galicizmov a ich deriváty

Oľga Orgoňová

Filozofická fakulta UK Bratislava

1 Úvod

Galicizmy ako jazykové vypožičky francúzskeho pôvodu predstavujú v slovnej zásobe slovenčiny pomerne rozsiahlu skupinu cudzojazyčných

jednotiek (podľa Slovníka cudzích slov [Ivanova–Šalingová – Maniková, 1983] ide o vyše 3600 prvkov, v našej materiálnej báze je v súčasnosti už vyše 4200 prvkov) pričom v zhode s tradičným chápaním viacerých lingvistov (napr Weinreich, 1979, Humbley, 1974, Novoje v lingvistike, 1972) pod takýmito vypožičkami rozumieme primárne lexikálne jednotky, kým štruktúrne nižšie jednotky (t. j. slovotvorné, gramatické i zvukové prostriedky) potom hodnotíme v procese preberania ako stavebné zložky slov, prípadne slovných spojení Prienik nižších štruktúrnych jednotiek do slovenčiny je teda sprostredkovaný *transferenciou* lexem, čiže ich prevzatím na systémovej úrovni *langue* Pri sledovaní slovotvorne motivovaných galicizmov treba potom odlišovať prevzate výrazy od produktov analogickej slovotvorby prostredníctvom špecifických osamostatnených afixov, resp afixoidov, ako napr. sufix *-až* v slove *blamaž*, prefixoid *šef-* v kompozite *šeflekar*, ktoré boli už predtým prevzate ako súčasť viacerých slov a vďaka svojej všeobecnej rozšírenosti sa stali východiskom analogickej derivácie krížením (*hybridizáciou*) s domácimi či inými cudzojazyčnými afixmi, resp radixmi Špecifikam onomaziologicko-onomatologickéj štruktúry galicizmov v slovenčine bude venovaný tento príspevok

Morfemy, resp ich konkrétne realizácie – morfy (porov napríklad Horecký, 1964, 1995, Bosak – Buzássyova, 1985, Sokolova a kol, 1996) pritom nesledujeme len ako prostriedky jazykovej *interferencie* (chapane ako prvotné uplatňovanie galicizmov v reči) či jazykovej *transferencie* (ako procesu prenikania galicizmov do jazykového systému), ale hlavne ako sekundárne aktívatory derivačných procesov cudzích či prevzatých galicizmov, ale aj domácich slov Slovtvorná aktivita sa pritom všeobecne považuje v procese preberania cudzojazyčných prostriedkov za súčasť poslednej fázy – *integrácie* jazykových vypožičiek, v našom prípade galicizmov, v slovenčine J Furdík v tejto súvislosti hovorí o funkcii *adaptatora* cudzojazyčných jednotiek v dynamike slovnej zásoby slovenčiny (Furdík, 1993)

Mimojazykovým predpokladom slovotvornej analýzy galicizmov je časové vymedzenie ich prenikania do slovenčiny Historické i lexikografické podklady totiž potvrdzujú, že ide o materiál včleňovaný do slovnej zásoby slovenčiny hlavne od konca 18. storočia (hoci v menšom rozsahu figurovali už i v slovenčine predkodifikačného obdobia, ako to dokladá Historický slovník slovenského jazyka) Historici hodnotia francúzsko-slovenské kontakty ako súčasť duchovného vplyvu francúzskeho osvietenstva na európske krajiny a národy, pričom hlavne od polovice 19. storočia sa s rozvíjaním národnouvedomovacieho procesu na Slovensku zintenzívňujú i kontakty Slovákov so zahraničím (porov zborník Francúzsko a stredná Európa [1867–1914], 1995) To nás viedlo k usudku, že tieto relatívne „dávno“ prevzaté prostriedky, t. j. nie neologizmy (avšak z historického hľadiska v porovnaní s vypožičkami napríklad z latinčiny, nemčiny, maďarčiny a pod. relatívne